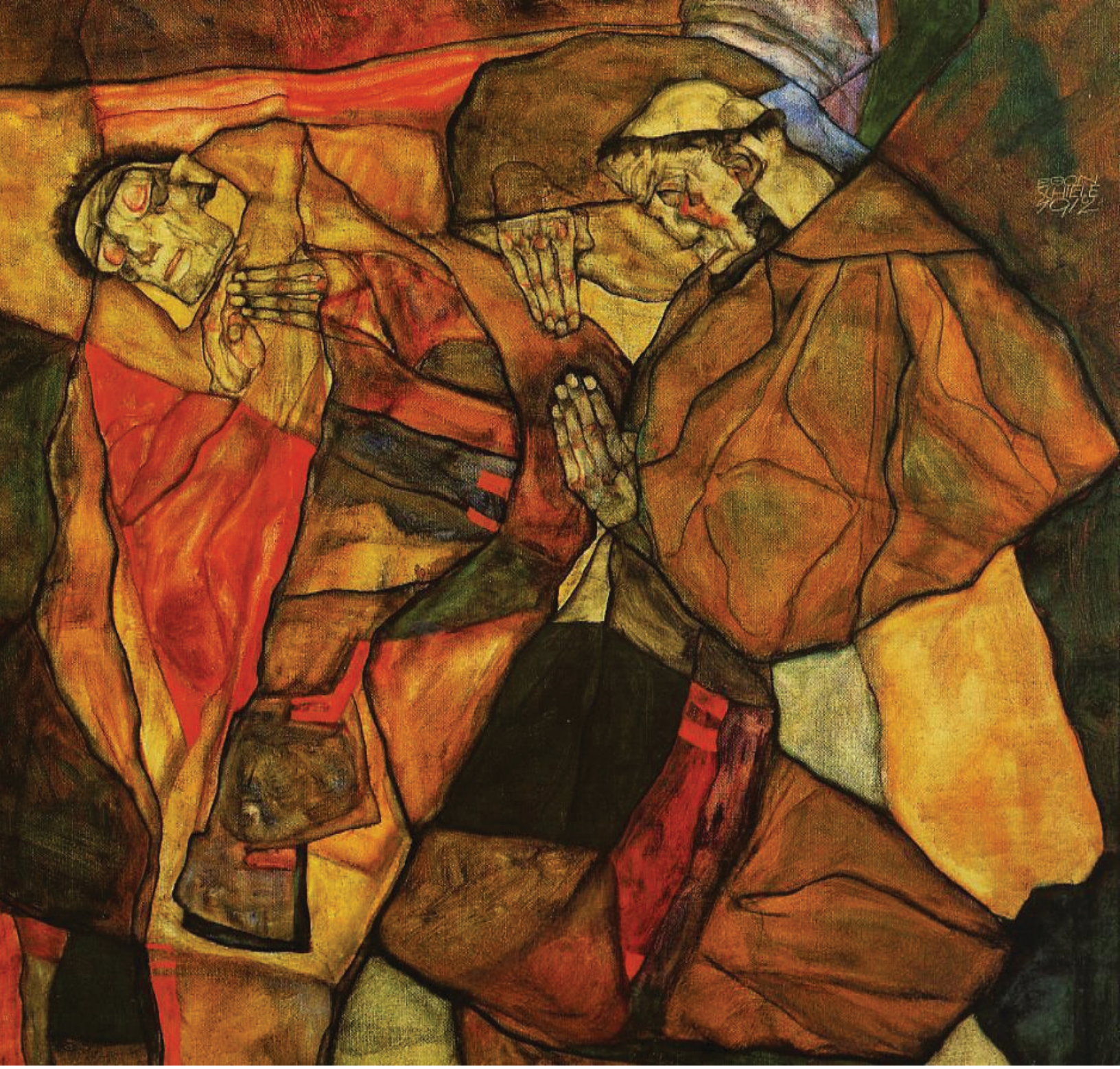

Liget

2016-11

november

[XXIX. évfolyam 11. szám]

ligetmuhely.com

TARTALOMJEGYZÉK [XXIX.évfolyam 11. szám]

EMBERI VISZONYOK

Varga Zoltán Zsolt | **ZŰRÖS ÉJSZAKA** 4

Nemes Luca | **AUTOMATA** 9

Szvetelszky Zsuzsanna | **MEGSZALADÁS** 14

Kapitány Máté | **AKKOR ELVISZ VAGY NEM?** 20

Lipták Ildikó | **KONYAK** 26

Virágh Szabolcs | **ÖT** 28

Handi Péter | **FELÜLNÉZET** 30

Varga Dániel | **TERMÉSE VESZTETT BIRMINGHAM-BARNA** 32

Ágoston Tamás | **A NEVEM TÖRTÉNETE** 36

Boda Magdolna | **ANYÁM** 39

Kállay Kotász Zoltán | **EGÉSZEN MÁSNAK** 41

S. Nagy Katalin | **CLAUDE MONET ÖNARCKÉPEI** 43

Kapitány Máté | **BETYÁR-MINDENÜTT** 51

Jámborné Balog Tünde | **BENEZOLI A TOLLÁT FORGATJA** 56

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Szerkesztők | Horgas Judit, Levendel Júlia, Horgas Béla
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kállay Géza,
Kiss Lajos András, Victor András

Varga Zoltán Zsolt ZŰRÖS ÉJSZAKA

Ordibálásra ébredtem, de itt, a nyóckerben mindennaposak a balhék. Egy héttel korábban a szomszéd házban egy felbőszült férfi trágárságokat üvöltve hajigálta le élettársa cuccait a negyedikről. Épp hazafelé bandukoltam, megálltam a kapunk előtt, végignéztem. Táskák, illatszerek csapódtak az aszfaltra, ruhák, kendők, harisnyák táncoltak, libbentek lefelé. Alighogy elállt a cucceső, a sarki bolt két eladója meg négy-öt másik nő a környező kapualjakból rácuppant a szajréra. Volt egy kis dulakodás, de hamar végeztek. Mire a kiköltöztetett nő leért, csak egy törött körömlakkos üveg hevert a járdán – alvadó vértócsa a kövön. A homlokzat egyik öblében hajléktalan lakik, a környék saját csövese, Laci. A nő rajta töltötte ki bosszúját. Nekifutásból rúgta meg a részegen fetrengő férfit. Még egyszer lendítette a lábát, de rákiabáltam, és elindultam felé. Megelőztek. Azok a nők keltek Laci védelmére, akik az előbb a belső udvarokba surrantak. A kilakoltatott nő elrohant, átkait még hosszan visszhangozták a mocskos falak.

sötétben

Nem törődtem hát a hajnali ordibálással, fülemre szorítottam a párnát, és megpróbáltam visszaaludni. Tíz perc sem telt el, megdöngették az ajtóm. Olyan követelőzőn, hogy lámpát sem gyújtottam, sötétben botorkáltam ki. Gizi, a szomszéd asszony állt az ajtóm előtt, jobbján nyolcéves forma kislánya, bal felől hatéves fia. Mindketten pizsamában.

– Gábor, kérlek, fogadd be őket éjszakára. Megszúrtam a Tibit, mindjárt itt vannak a mentők meg a zsernyákok. Nem akarom, hogy elvigye őket a gyámügy. Anyám majd eljön értük reggel.

Választ sem várva belökdöste a két megszeppent kölyköt. És máris vijjogtak a szirénák, a nappali redőnyének résein pulzált a kék és vörös fény. Fojtott parancsszavak hangzottak, bakancsok trappolása zengett a lépcsőházban. Kikukucskáltam a bejárati ajtó függönye mögül, Tibit hordágyon, Gizit bilincsben vitték el.

A két gyerek meg sem mozdult, egymásba kapaszkodtak, és sötéten méregettek. Pedig kedveltek, mert amikor palacsintát sütök, megvendégelem a ház gyerekeit. Megeszem az első négyet-ötöt, elteszek magamnak üresen hetet-nyolcat, a többit megtöltve leviszem az udvarra. A kölykök már sütés közben szagot fognak, az ajtó előtt várnak, és sivalkodva kísérnek le. A betonasztalra rakom a tányért, és élvezettel figyelem, ahogy pillanatok alatt eltűnik a kéttucatnyi palacsinta.

Gizi gyerekei mindig ott vannak. Kis Gizi az elsők között furakodik a tányérhoz, kettőt vesz el, az egyiket Kis Tibinek adja. Ha marad, még egyszer szed kettőt, ha csak egy, elfelezi.

Most úgy pislogtak rám, mint az ellenségükre. Gyorsan kivettem a hűtőből a tejet meg egy tojást, a kamrából kihoztam a finomlisztet, és pillanatok alatt bekevertem a tésztát. Az éjszaka közepén tíz palacsintát sütöttem. Tudtam, a kakaósat szeretik a legjobban, mind azzal töltöttem. A szokásos nagy tálba tettem, a tálat meg a konyhaasztalra. Behúzódtam a szobába. A gyerekek vártak kicsit, aztán nem tudtak ellenállni az ínycsiklandó illatnak. Mikor bejöttek, arcuk fénylett az olajtól, szájuk barnállott a kakaótól. Lefektettem őket az ágyamba, én meg a padlóra telepedtem. A fiúcska pityergett, anyját szólongatta, nővére csitította, és csakhamar hallottam szapora, de egyenletes lélegzésüket.

elcsesztem

Sokáig nem aludtam vissza. A lányomról képzelődtem, akit évek óta nem láttam. Mit szépítsem: elcsesztem a

házasságom. A feleségemet meg sem érdemeltem, mégis más nők után kajtattam. Végül leléptem egy huszonöt évvel fiatalabb csajjal. Szűk két hónapig tartott a románcunk Lindával. Amikor megpattant, hazasomfordáltam. Megálltam az ajtó előtt, éppen kopogtatni akartam, de meghallottam, hogy a feleségem és a lányom rólam beszélnek. Azóta nem kerestem őket.

A lányommal nagyon jóban voltunk. Amikor az anyja turnézott, átjött a nagyágyba. Úgy szuszogott, mint ez a két szomszéd gyerek. „Tündérkedésnek” neveztük a kettesben töltött estéket. Hosszan meséltem fejből, az ismert fordulatokat átköltöttem, hogy lányom is szerepeljen a történetben. Ő gáncsolja el a királyfit, aki a bálból menekülő Hamupipőke után fut, a Piroska és a farkasban ő figyelmezteti a vadászt.

Most magamat ringattam a lányomnak mondott mesékkel.

Alig aludtam el, újra dörömböltek, halkabban, de nem kevésbé sürgetően. Megint Gizi volt.

– Nem tettem vallomást, a Tibi meg elvitte a balhét. Azt mondta, nála volt a kés, megbotlott, úgy szúrt magába. A rendőrök kiröhögték, de haza kellett eresszenek.

Beengedtem a lakásba. Gyengéden felébresztette a gyerekeket, Kis Tibit ölben vitte haza, Kis Gizi a derekába kapaszkodva támolygott.

varázs

Már nem feküdtem vissza. Nekiálltam kávét főzni, szép lassan szétcsavartam a főzőt, kitakarítottam a zaccot, és akkor harmadszor is kopogtattak, most szelíden, szinte csak kaparászva. Harmadszor is Gizi állt az ajtóban. Az ingét mélyen kigombolta, és legcsábosabb mosolyát villantotta rám. A varázst csökkentette a foghíj.

– A Tibi hónapokra benn ragad a kórházban. Mi lenne, ha addig átköltöznénk hozzád? Neked mindig van munkád. Főznék, mosnék rád, kivinném a kajád az építkezésre. Beosztanám, amit keresel. Az ágyban is mindent megtennék…

– Csábító ajánlat, de félek, legközelebb hozzám jönne a mentő.

– Dehogy, te olyan jó ember vagy. Téged sosem szúrnálak meg!

kép | Tobi Gaulke, flickr.com

Nemes Luca AUTOMATA

ligetmuhely.com/nemes-luca-automata/

Úgy ült a vonaton, mint mindig, jó fél éve már, hetente, de legalább kéthetente egyszer. Nem nézett semerre, ez volt a lényeg, csak ki az ablakon, bele a szakadt huzatba, esetleg a rágógumikat számolgatta a párkány alatt. Így vezekelt amiért egyébként mást is szokott csinálni.

Egyedül ült sokáig, ez is segít a vezeklésben. A lány csak Hatvanban szállt fel, és ki tudja, miért, vele szemben ült le, pedig mögöttük egy öregasszony aludt, és ő kellemesebb társaság lett volna. De a lány talán nem látott el odáig.

Leült, és pakolászott, feltornázott a poggyásztartóra egy nagy, fekete táskát, amiben hangszer lehetett, a hátizsákját maga mellé tette az ülésre, aztán lehámozta magáról a sálat, kinyitotta a kabátját, kicsit hátradőlt, mintegy elégedetten az elhelyezkedésével, végül szendvicset vett elő, és evett.

nem akarta nézni

Micseket nem akarta nézni. Danira kellene gondolnia. Bár fel se szállt volna a vonatra ez a lány, nem illik ide, nem illik ahhoz, hogy ő most újra látja a fiát, és azt is, hogy egyre rosszabbul néz ki, és nincs remény. A lány annyi idős lehetett, mint Dani, és ha Dani nem volna beteg, mostanában ilyen lányoknak udvarolna.

A lány evett. Kézfejével néha letörölte a morzsákat az arcáról, közben kinézett az ablakon, sajnos. Hagyta magát bámulni. Tizennégy éves lehetett, vagy tizenöt. A bőre kisgyerekekre jellemzően szép, pedig idősebb volt. Magasságra, mint bármelyik felnőtt. Alkatra nem. Nyeszlett, fiús, vékony a nyaka, csontos a keze. Rövid, de pirosra festett a körme. A mozdulatai gyanúsan természetesek, mintha azt se tudná, hogy rajta kívül más is van a világon. Ennek nincs semmi baja, ez tökéletesen egészséges, és nem hiszi, hogy máshogy is lehetne.

Összegyűrte az üres fóliát, beletömte a táskájába. Nem szemetel. Micsek elmosolyodott. Aztán hanyagolta a lányt. Mi köze hozzá, van más, amivel törődjön.

A vonatot szerette is, meg nem is. Nem szerette, amikor felszállt rá, de amikor le kellett szállnia, már szerette, és azt gondolta, mindent megtenne, hogy rajta maradhasson. Most hát becsülje meg, hogy még egy órát itt ülhet.

A lány színes borítós füzetben lapozgatott, amikor a kaller odadugta a képét. Micsek mutatta a jegyét, mutatta a lány is. A mozdulattól lecsúszott a füzet az öléből, Micsek meg a kaller egyszerre nyúltak utána, de Micsek volt a gyorsabb. Nézte a lányt, ahogy visszaadta neki, a szeme zöld volt, barnászöld, mohazöld, vagy mi a fene. Inkább biccentett, mint beszélt, úgy köszönte meg, az ujjai rákúsztak a füzetre, de Micsek még látta a vignettát meg a név második felét, a keresztnevet: Daniella. Hívhatnák máshogy, ezt nehéz lesz elfelejteni. Olyan, mint a Dániel. Szívesen elmondta volna ennek a csitrinek, hogy van egy ilyen nevű fia, annak ő biztosan tetszene, korban is tökéletesek volnának, csak az a gond, hogy Dani hamarosan meghal.

A lány fiatalsága könyörtelen volt, brutálisan tökéletes. Mi lesz a vonásaiból húsz év múlva, hiszen nem szépek, nem szabályosak, az álla csontos, szögletes, az orra hosszú, és ez a fiúsan rövidre vágott haj se áll jól később. De éppen az a szép ebben a jószágban, hogy ilyen tökéletesen itt van, amikor Dani meg már félig odaát. A lány úgy viselkedett a kalauzzal is, mint aki magasan fölötte áll, és csak jószándékból megy bele a játékba, azért mutatja a jegyét, hogy ne sértse nagyon a másikat az ő fiatalsága.

A lány a füzetébe merült, Micsek meg nézte a meg-megránduló, finom szemöldököt meg azt a tömött hajat, ami leginkább egy macska bundájához hasonlított. Mintha elfelejtette volna, hogy léteznek ilyen lények. Pedig nyilván szaladgálnak mindenfelé. Lánya nem volt. Három fiú, abból kettő felnőtt, egy meg haldoklik. Meg egy ötvennégy éves feleség, akinek mindig ez a kicsi volt a mindene, és aki egy hónap alatt megőszült, amikor diagnosztizálták a leukémiát. Micsek nem tudta, hogy ilyen gyorsan, ilyen hirtelen megőszülhet az ember. Azt se tudta, hogy van, amikor az emberben nem marad más, csak egyetlen valami, és az ilyen emberrel nem lehet mit kezdeni. Márta a szüleihez költözött a fiúval, Pestre, azt mondta, ott jobb az egészségügy, és valami megoldásnak lennie kell. Nem volt. És Micsek Laci nem ment utána. A nagyfiúknak is kell valaki, akire számíthatnak. Nem sokáig kellett. Azok felnőttek.

Most már akár ő is Pestre költözhetne, hagyhatná a miskolci házat, úgyse megy már oda senki. Ha Dani meghal, a felesége ott marad a szülőktől megörökölt lakásban. Ott bolyong majd a lakásban, amíg meg nem bolondul. Micsek néha meglátogatta. Felment hozzá, és azt mondta:

– Miért nem jössz haza, Márta?

Márta ősz volt,ráncos, a szeme is kifakult, olyan lett, mint a piszkos víz.

– A gyerek miatt.

– És azután? Azután hazajössz?

– Azután semmi se lesz.

mint a vidéki öregemberek

Micsek tudta, hogy azután ő nem jön Pestre, nem látja többé a feleségét. Miskolcon marad, és lassan megvénül. Azt is tudta, hogy a vonat mindjárt befut, ő leszáll, és úgy botorkál majd a pályaudvaron, mint a vidéki öregemberek. A lány mostanra aludt. Barna szempillája volt: hosszú, festetlen, barna szempillája. Arra riadt fel, amikor a vonat zökkent egyet, már a peronon. Kinézett az ablakon, látta, hol vannak, és felállt, nyújtózott a csomagja után.

– Segítek – mondta Micsek. Lekapta a fekete táskát a poggyásztartóról. Odanyújtotta a lánynak. Az elvette, most meg is köszönte, közben begombolkozott. Előbb lépett ki a fülkéből, vállán az egyik táska, hátán a másik, egyenesen, fürgén. Hosszú lába volt, nagyon hosszú, és a járása mint egy gyereké: esetlenül magabiztos. Majd megrövidülnek ezek a léptek, gondolta Micsek, olyanok lesznek, mint Márta ideges rohanása, vagy Dani imbolygó léptei. És ment a lány után. Rászokott, hogy Pesten úgy járjon, mint egy öregember. Pedig nem volt még öreg. Mártánál is két évvel fiatalabb.

A lány a jegyárusító automatákhoz ment. A nagyobbik táska minduntalan lecsúszott a válláról, míg a másikban kotorászott. Nyomkodta a gombokat az automatán. Micsek a szomszédos automatához állt.

– Bocsánat – mondta –, hogy kell ezt használni? Jegyet szeretnék venni, vonaljegyet. Azt lehet itt?

A lány most hosszabban nézett rá.

– Lehet. Ott van rajta, kiír mindent.

– Tényleg.

Micsek bökdöste a képernyőt. Kettő jegy a kórházig, kettő vissza. Mártához ma nem megy. A lány még mindig mellette állt, ő bérletet vett, ahhoz kellett beütnie mindenféle kódot.

– Nahát – mormolta Micsek. A lány papírpénzt csúsztatott egy nyílásba, és az automata válaszolt neki: fémpénzt potyogtatott vissza, meg a bérletét. A lány pakolt. Menni készült. És akkor Micsek azt mondta neki: – Daniella.

ugyanattól félnek

A lány rábámult. Az arcáról olvadni kezdett az ártatlanság, és Micsek tudta, hogy ebben a pillanatban ugyanarra gondolnak mindketten, ugyanattól félnek. A lány nézte, nézte, nem mozdult. Micsek egy maréknyi aprópénzt tartott a kezében, egész közel a pénzbedobó nyíláshoz, és a keze remegett. A lány sóhajtott egyet, nem hallatszott, csak a szája nyílt szét kicsit.

– Hát minden jót, Daniella – mondta Micsek. – Köszönöm. Innen boldogulok.

kép | Egon Schiele festményei

Szvetelszky Zsuzsanna MEGSZALADÁS

ligetmuhely.com/megszaladas/

Régi idők viszonyaihoz elvétve akadunk kódra: nehéz megbecsülni, hogy a zsákfaluban az ipamuram, vagy a mezővárosban az ángyomasszony jelentett-e erősebb kapcsolatot. Mégis rendre hallunk és olvasunk a viszonyok megromlásáról, felszínessé válásáról, távolodásáról, kiüresedéséről, posztindusztrializálódásáról, sőt megszűnéséről. A nászasszony, a vőtárs, a komaság eltűnőben van, holott ezek voltak azok a hídjellegű kapcsolatok, amelyek a szűk rokonságból kiindulva más helybéli közösségek felé, pereputty és pereputty között teremtettek átjárhatóságot és bekapcsolódási lehetőséget.

spanok

Eleinkről a legalapvetőbb hiedelmünk, hogy boldogan éltek, míg meg nem haltak: ám arról keveset tudunk, hogy közben meddig voltak jóban – egyáltalán, mitől voltak boldogok. A pajtás, a bajtárs, az elvtárs és a szaktárs megmagyarázhatatlan, csupán elmesélhető fogalmak a következő generáció számára, hálás is vagyok az értelmező visszakérdezésért: szóval akkor spanok?

Az etológusok akkor beszélnek megszaladásról, ha egy szelekciós hatás annyira megnöveli az adott faj egyedeinek bizonyos sajátosságait, hogy az veszélyeztetheti az egyedet. A napamasszony helyett van többszáz vagy többezer ismerős, számon tartani őket csak digitálisan lehet, ahhoz viszont már a saját fejünk kell, hogy kiókumláljuk: melyik érzi magát vérig sértve, ha nem köszöntjük a névnapján vagy nem szavazunk az utcabáljára. A kapcsolatok halványulásáról szóló érvelés teljes elutasítása nem reális, de az adatok ismeretében el kell fogadnunk: soha ennyi embernek nem volt ennyi kapcsolata, soha ennyi csatornán nem üzent, csevegett, küldött képet és filmet a másiknak. Viszonyaink megszaladtak.

Rising Damp, flickr.com

1. Senki senkivel

G., a húszas évei vége felé járó mérnök párkapcsolatra vágyott, erősen. Mivel az ismerősei között senkit nem talált, aki tetszett volna neki, sok kortársához hasonlóan az internetes társkeresőt választotta. A világhálón rá is akadt hamarosan egy rokonszenves lányra, a külvárosban ábrándozva könyvelő P.-re, akivel hosszan levelezett, majd ahogy a szimpátia erősödött, randevúra is sor került. A szerelem ugyan nem lobbant fel, de ők ketten jóban lettek, összejártak, moziba mentek – és támogatták egymást a további párkeresésben.

társaság

P. újabb választottja szintén mail-özön után bukkant fel. A randevún most is megállt a viszony a kezdődő barátságnál, ám folytatódó barátság lett belőle. Közben G. sem tétlenkedett, hozott egy újabb lányt, immár négyesben jártak össze, és két-három év alatt kilenc főre duzzadt a kis társaság. Ma is együtt vannak: közösen nyaralnak, önkénteskednek is, néha tanulnak, tüntetnek vagy főznek. Anélkül, hogy társaságukban, ahová mindenki szerelemvágyból érkezett, bármely két tag közt akár egy csók elcsattant volna.

2. Követik

Követésnek hívják azt az online műveletet, amelynek lényege, hogy az egyik fél követi a másikat az ehhez lehetőséget adó digitális térben. A virtuális követés mindössze bináris döntés, és egyetlen mozdulat kérdése: aki úgy dönt, hogy követ valakit, egy gomb megnyomásával már hozzá is kezdhet. Akit pedig követnek, annak módjában áll követői közül bárkit letiltani. Többnyire ugyan esze ágában sincs, hiszen a követők száma egyfajta reputációs pontszám is: minél többen követnek valakit, annál izgalmasabb és népszerűbb személyiségnek tűnhet.

Sajátos rangsort rajzolhat ki annak mérése, hogy valaki hány embert követ, s őt hányan követik. Van olyan iránya a kortárs társadalomtudománynak – a kapcsolatháló-elemzés –, ahol e számok elrajzolt képet adnak a közösség által érzékelt viszonyrendszerről. Érdekesebb azonban, hogy mit követ valójában, aki erre adja fejét? Ha figyelmesen tanulmányozzuk a fotókból és feliratokból álló ösvényeket, kitalálhatjuk, hogy nem egyebet, mint a követésre szánt nyomokat: a követett egyed életének gonddal dokumentált, ragyogó, sikeres, boldog pillanatait. Illúziókövetésről beszélhetünk hát, amelynek robbanásszerű növekedésében sokan a depresszió egyik újkeletű magyarázatát látják. A hétköznapok világából egzotikus tájak, dobogók és gasztronómiai különlegességek tömegét lehet követni, számtalan megható, ujjongó, önfeledt pillanat. A képsorok többnyire erős érzelmeket mutatnak, és a tanácstalan követő elkeseredhet saját szürkének vélt hétköznapjaitól. Nem is gondol arra, hogy az érzelmek kimutatását – teatralitását – nem az adott helyzet, sokkal inkább a vélt elvárások szabályozzák. Íííígy mosolygunk aznap, amikor második gyerekünk is átlépi az iskola kapuját! Huszonéves ismerősöm egy héten át „Őszinte Facebook” címen naponta számolt be a kudarcairól és a kellemetlen percekről, órákról is, ám kezdeményezéséből nem lett mozgalom. Érthető. A csillogásra vágyók mint pótlékot fogyasztják a termékként realizálódó nyomvonalat, éppen azért lépve e linearitásában különös színpadra, hogy megfeledkezzenek mindarról, amiért saját világukat fakónak látják. Követő és követett kapcsolata is lineárissá válik, kiterjesztés nélkülivé, az élethelyzetek pontszerűek lesznek, érvényüket pedig azok száma adja, akik „kedvelik”.

Bill Dickinson, flickr.com

Hetedikes voltam, amikor észrevettem, hogy Z., az osztálytársam *best of* válogatást készít minden kedvenc együttesének dalaiból – tehette, volt hozzá hifi-tornya és walkmanje is. Tucatnyi magnókazetta került így a könyvespolca tetejére, majd gondolt egyet, és a best of-okból is készített válogatást: a legkedvesebb bandák legjobb számait hallgathatta így iskolába menet. Egy szép napon aztán arról számolt be, hogy továbbadta valakinek a legleg-kazettát – mert elrontották a többit, már nem tudta az eredeti lemezeket egyben végighallgatni. Ez jut eszembe, ha nézem az illúziókövetést: a napfényes, csillogó képek elszürkítik az amúgy helyénvaló – és jóleső – reggeli nyújtózkodást, csökkentik az értékét egy kevéssé fotogén, de annál illatosabb, finomabb pitének. Egy jó novellát pedig végképp nem fényképezhetek.

3. Bot és dívány

Több mint évszázados a híres-hírhedt, még mindig megosztónak tekintett viszony, amely addig ismeretlen volt az emberiség történetében. A megnyugtató, biztató tekintetű terapeuta kényelmes fekvőhellyel vagy fotellel kínálja kliensét, és társaságában olyasmi hangozhat el, amit korábban a legközelebbi barátainak, sőt többnyire magának sem szeretett (tudott, akart) elmondani az ember. Hisz nem is szólt senki, hogy tudattalanja is van, azzal is érdemes foglalkozni.

unják

A jelenség ma a fiatalok körében transzparensebb. Romkocsmák asztalainál gyakrabban kezdődik mondat úgy, hogy „jó, de a pszichológusom szerint…”, mint a szüleik által annak idején látogatott házibulikban. Egyesek tagadják, mégis csinálják, mások inkább hazudják, hogy járnak: annyira unják, hogy a többiek tuszkolják őket.

Vannak páran, akik a botot választják. A virtuális terapeuta – választható megjelenésű, többnyire ápolt és rendezett, de nem kihívó külsejű fiatal nő – fejlett szoftver segítségével reagál a paciens (terapeuta-szakzsargonnal: a „paci”) szavaira, mondataira, monológjára. Kérdéseivel bábáskodik, hogy a másik minél célratörőbben és fókuszáltabban fogalmazhassa meg a témát, amivel az illető felkereste, s a téma őbenne magában rejlő gyökerét, elágazásait. Saját szememmel láttam, hogy történik: a kutatócsoportunkban dolgozó pszichológus mutatta. El is akadt a szavam: a kép még vacak, a hang már megteszi, a kérdések és a tükröző summázatok azonban fölötte vannak a hazai terapeuta-kínálat legalsó rétegének. Vagyis piacképes, használják is, akik nem tudnak ötjegyű összeget fizetni egy negyvenöt

perces ülésért, de úgy érzik, ilyesféle beszélgetésre lenne szükségük.

bass_nroll, flickr.com

4. Horizontális húsvét

Mindenképpen szabad szemmel látható mértéket ölt az új társas formáció, amelyről családi ünnepek kapcsán hallhatunk. Már évtizedekkel ezelőtt sem számított ritkaságnak a válás, aránya meg napjainkra jócskán megnőtt – a lakosság harmada mindenképpen érintett. Ehhez hozzáadódnak a felbomlott élettársi kapcsolatok: ezek ritkábban kerülnek be a statisztikába. Mindkét esetben előfordul, hogy az elvált pároknak gyerekei vannak, majd újabb párjaik, s e kapcsolódásokból újabb gyerekek születnek – a klasszikus ünnepek száma azonban többé-kevésbé állandó. Osztozni ezeken nem könnyű, s az ünnepet megelőző viták, huzakodások jellegét, mélységét nemcsak a társadalomtudomány, de a kortárs művészet is számtalan formában mutatja be.

helyzet összetett

Újabbnak számít azonban a csoportosulás, ahol a volt párok s újabb párjaik, újabb gyermekeik együtt ünnepelnek karácsonykor, húsvétkor, nevesebb születésnapokon. Nem a mára sokaknak ismerősen hangzó patchwork-családról van szó: ez a kifejezés elsősorban a gyerekek szemszögéből írja le a válások után létrejövő újabb kapcsolatokat, a mostoha-unokatestvérek és -nagyszülők megjelenésével kiegészülő viszonyrendszert. A helyzet persze összetett, hiszen van, aki pár nélkül érkezik, s van, aki több régi párját is üdvözölheti, a legújabb mellől. A horizontális ünnepen a felnőttek szülői minőségben vannak jelen, ex-mivoltukat íratlan szabályok takarják. A vendéglátó szervezi, ki hozzon

hideg sültet, ki inkább aprósüteményt, az inni- és egyéb hozzávalók is leosztottak. A terülj-asztalkám és az ajándékok bőségesen biztosítanak beszédtémát egész estére, a gyerekek úgyis legóznak vagy alkalmazásokat töltenek le, a felnőttek a beszélgetésekben váratlan adódó üresjáratokat sietve és előzékenyen lazítják fel a globális válságok vagy a jércetekercs-töltelék megvitatásával. Hogy ki kivel mennyire van jóban, tán ők maguk sem merik tudni – legfeljebb a gyerekek, akik miatt az egész létrejött, s akiknek csalhatatlan érzékelőit nehéz megvezetni.

5. A mentor-család

Ám a gyerekek találékonyak: alkotnak maguknak családot ott, ahol nem is gondolnánk. Az angolszász felsőoktatásban elterjedt gyakorlat, hogy a kollégiumba újonnan érkező diáknak idősebb hallgatók fogják pártját – ahogy beiratkozik, mellérendelnek egy college-apukát és egy college-anyukát. Ezek a másodévesek navigálják az első hetekben, felgyorsítják a beilleszkedést, segítenek a tutori rendszer megismerésében. Házastársat is kap a diák az alma materben: ha fiú, felesége lesz, ha lány, akkor férje. S mivel a képzés első időszaka jobbára hároméves, az ifjú ember még elsőévesként megismerkedik a nála két évvel idősebb college-nagyival, college-tatával is. Az első napokban rögtön komplett háromgenerációs modellbe kerül, és a kollégium keretei között a család-játék navigál. A formáció megsokszorozza az alumni-hatást, a végzettek évek múlva is számon tartják egyetem-családi kötelékeiket. A játékos pártfogás tudástranszfer-értékét bizonyára számos oktatáspolitikai tanulmány elemzi. Most azonban legyen elég csupán arra figyelnünk, mennyire demokratikus az elv: bárkinek lehet családja, mintegy a rendszer alapjuttatásaként.

Greg Williams, flickr.com

A németeknél egy szinttel feljebb kerülnek családba a tudásra szomjazók: a disszertáció témavezetőjét hívják Doktorvater-nek. Mindig lenyűgözött a titulus, anno doktorandaként éreztem is a szülői viszony számtalan hatásának érvényesülését.

Itt már szükség van arra, hogy világosan megkülönböztessünk viszonyt és kapcsolatot. Az emberi viszony mindig viszonyulás, hozzáállás, a kapcsolat viszont alapvetően kölcsönhatás, az előbbinél magasabbrendű jelenség.

semleges viszonyjelölők

De az emberi viszonyok a társadalmi és a technológiai változások hatására is relativizálódnak. Tulajdonságaik mérésére és leírására egyre több kutatócsoport, sőt cég vállalkozik, ám az emberi viszonyoknak csak a statisztikai jellegét mutathatják be. A „kedvesem" nem ugyanazt jelenti ma Costa Ricában és Ukrajnában – és nem ugyanazt Belgiumban, mint ugyanott háromszáz évvel ezelőtt. Az éghajlat-kutatóknak lehet ilyen nehéz a feladatuk, hiszen nagyszámú változó mellett kell többé-kevésbé helytálló modelleket alkotniuk. Megjelennek a hétköznapi beszédben is a semleges viszonyjelölők: szeretettel várjuk Önt partnerével együtt! Az óvatos, mára állandósult szófordulatok: kapcsolatunk bonyolult, amúgy dolgozunk is rajta.

És az új viszonyulások is hatnak az egyénre, a csoportra, a társadalomra. Alakítják embermivoltunk alapját, a társasságot.

felső kép | Wayne S. Grazio, flickr.com

Kapitány Máté AKKOR ELVISZ VAGY NEM?

ligetmuhely.com/kapitany-mate-akkor-elvisz-vagy-nem/

A biztonsági őrök, akiket csak úgy hívok, hogy beton-egy és beton-kettő, zavart mosollyal tűrik, ahogy püfölöm a mellkasukat és a gyomrukat. Karate mozdulatokat végzek, kézéllel és ököllel támadok felváltva. Próbálok spárgázni is, de érzem, hogy recseg a nadrágom, harsan a combomon és a seggemen, úgyhogy inkább vissza támadóállásba. Beton-egy az órájára pillant, mi van, üvöltök rá, unod?!, aztán, nehogy azt higgye, beképzelt barom vagyok, barátságosan megpaskolom a tarkóját.

Azt mondja a doki, hogy aggódik a szívemért, meg szerinte a fűző viselése sem egészséges. Nekem ezt nem kell mondani. Majd valamikor lefogyok. Addig marad a fűző! A szívem pedig úgy ver, mint fiatalon, még a kamionozás idején, épp olyan erősen. Eszembe jut az idióta Eddie, aki azt mondta, maradjak meg kamionosnak, mert úgysem futok be. Hol lehet most Eddie? Mit csinálhat? Nincs harag a szívemben, Isten lássa tisztán.

a változások ideje

Az egyik nap úgy döntök, beton-egynek és kettőnek és a többinek is repülnie kell. Semmi szükség rájuk. Értetlenül bámulnak rám. Na, mire vártok még, ordítom, takarodó van, fiúk! Úgy cammognak el, mint a morgó medvék. Ez a változások ideje, gondolom. Linda szűrét is kiteszem. Egy ideig egyedül vagyok a nagy házban. Püfölöm a levegőt, indiánosan füttyögök és hujjogok. Sokszor ücsörgök a slozin, olvasgatok, vagy csak agyalok valamin. A hasamtól nem látom a péniszemet. Majd lefogyok, mondom, ez csak átmeneti állapot.

Én vagyok a király, suttogom a tükröknek. Néha ennél is tovább megyek, és Istennek képzelem magam. Zeusznak, villámokat szórva. Végül is több nőm volt, mint neki. A soron következő a kis Ginger. Tiszt apja révén ismertem meg nem is oly régen. Szépséges, nagy szemű, húszéves, modellkedik. Szinte eltűnik alattam az ágyban, de amikor nehézkesen beleduruzsolok a fülébe, látom a szeme csillogásán, hogy nem bánja. Nem bánja az egészet. Megkérem a kezét is. Szinte rávágja az igent. Na, akkor most ki a Zeusz?

Hordtak már fűzőt? Úgy húzza össze a húsom, a bőröm, a bordáim, mint egy fémkarom. Levegőt is alig kapok. Ráadásul egyre izzadósabbá válok. A homlokomon, a tarkómon, a halántékomon gyöngyöket ver a víz. Szivárog ki a testemből, mintha menekülne. Zsírosat izzadok, akár a malac. Csoda, hogy szedem a fájdalomcsillapítót? Máskülönben hogy viseljem el ezt a lassú bomlást? Amikor bennem van a bogyó, rám telepszik a világegyetem csendje. Ülök a slozin, mélyeket lélegzem, a szívem erőseket dobban.

Peter L. Gould/Image Makers/Keystone/Getty Images)

Az ikertestvérem halva született. Mostanában egyre többször jut eszembe. Nem tudom, miért. Talán még a méhen belül elszipolyoztam az erejét. Talán a kettőnk együttes életcsírája kellett, hogy az lehessek, aki lettem.

Mert nem akárki lettem. Nem akárki, igaz? Mostanság, amikor éppen nem az ikertestvéremen agyalok, elég sokszor fészkel fejembe a gondolat, hogy mi van, ha ez nem is én vagyok. Mi van, ha csak egy makkoshotykai hasonmásverseny második helyezettjeként álmodozom a nagyságról, püffedt testű asszonyok előtt karaokézva?

Van, hogy szinte ok nélkül elbőgöm magam. Ilyenkor, mintha magamat nyugtatnám, halkan eldúdolom, hogy That's all right. A kis Ginger is azt mondogatja, hogy minden rendben van, bébi, minden oké. Egy ekkora palotában mi mást mondhatna?

Nem tudom, van olyan, hogy széthullik a tudat? A doki erre nem tudott érdemi választ adni. Pedig egyre szakadozottabban gondolkodom. Mintha nem kapna elég oxigént az agyam, vagy mit tudom én. Szar ügy.

Gyakran álmodom a színpadról, az ezernyi együtt mozgó arcról odalent. Sosem akartam csak egynek énekelni, inkább úgy a csápoló massza közepébe bele. Minél nagyobb volt a tömeg, annál hatalmasabbra nőttem. Lehet, hogy ez a szuperképességem. Bekebelezem az emberek energiáit. Így csináltam ki az ikerbratyót is. Most már tuti.

nincs több kifogás

Csengetnek. Fülembe hasít az éles hang. Ginger cica, kiáltom, menjél már, legyél szíves, nyisd ki azt a tetves kaput. Ginger cica valahol bóbiskolhat, nem felel. Ilyenkor visszasírom beton-egyet és -kettőt. Újra vinnyog a csengő. Bedobok egy bogyót. Ginger cica, teszek még egy próbát, megsüketültél, drága?! Ginger most sem válaszol. Lehet, hogy buzgón dolgozik díjnyertes testében a benzodiazepin. A kapunyitóhoz csoszogok, alsógatyában, köpenyben. Nincs rajtam a fűző, a hasam rálóg a gatyára, a mellizmom is megereszkedett, érzem, ahogy lötyög a lépéseknél. Holnaptól fogyókúra, bajnok, suttogom, nincs több kifogás. Igen, ki az, förmedek bele a kapunyitó adóvevőjébe. Valami halk szuszogást kapok válaszul. Már fordulnék is vissza, amikor mégiscsak megszólal egy lágy hang. A Királyhoz jöttem. Hát lehet erre nem elolvadni? Már nyomom is a gombot neki, berreg a kapu, hallom, ahogy kattan a zár nyelve.

Nyüzüge alak áll előttem, sápadt, melankolikus alkat, fekete haja úgy tapad a fejére, mint a Lego-figuráknak. Szemérmesen lesüti a szemét, amikor mégis rám pillant, hűvös és szürke a tekintete. A hínár-ember, gondolom magamban. Pisztoly, kés nincs nála, nem tűnik fenyegetőnek, valahogy mégis nyugtalanság fog el, ahogy egymással szemben ácsorgunk. Hellyel kínálom. Udvariasan megköszöni, majd megrázza a fejét. Nem akar leülni a jelenlétemben. Én azért belehuppanok egy puha fotelbe, összehúzom hasamon a köpenyt. Autogramot kér, tudakolom segítőkészen, mert a kákabelű szemmel láthatóan meg van lőve kissé a szokatlan helyzettől. Megrázza a fejét. Hm. Erre nem számítottam. Csak áll ott és bámul. Kezd egyre kellemetlenebb lenni a szituáció. Énekeljek talán Önnek, kérdezem aztán. Van kedvenc száma? Nincs, feleli csendesen. Várok, várok, hátha mond még valamit, de ez a bizarr alak szótlan marad. Szúr a szívem, nehezen kapok levegőt. Inkább felállok a fotelből, és járkálok kicsit. Miért jött, fordulok most hirtelen a sápadthoz. Csak látni szerettem volna a Királyt, válaszolja. Na, mondom neki, most már ingerültebben, látta a Királyt, mit óhajt még? Szomorkásan végigmér. Esküszöm, mintha csalódott lenne. Erre bepipulok, de rendesen, érzem, ahogy elönti a vér az agyamat. Nem tetszik, amit lát, mi?! Egy dagadt disznó, ezt gondolja, mi?! Hogy ez nem is a Király, csak valami utánzat, igaz?! Most sem felel, csak áll, és figyel, bár kissé rémültté válik a tekintete. Kivel üvöltözöl, bébi, hallom most Ginger álmatag hangját. A csaj kókadtan araszol végig a nappalin, ránk se néz, haja az arcába hullik. Ebből meg vízihulla lett, beszarok. Ráfogok az idegen vékonyka vállára, megpenderítem testét, és kituszkolom a bejárati ajtón. A kapuig visszatalál, ordítom utána. A hínár-ember egy darabig csak rémülten néz rám, aztán szép lassan elhátrál. Gyönge alakjából csak úgy árad felém a hideg bú.

Kivel üvöltöztél, bébi, kérdezi újra Ginger. Mi van, nem láttad ezt a csodabogarat, mordulok rá. Nem láttam, sóhajtja Ginger, és vizes borogatást tesz homlokára. Megint szúr egyet a szívem, ezúttal a karom is belezsibbad. Szép. A végén még kapok itt egy infarktust. Bedobok egy bogyót, ledobom magamról a köpenyt és a gatyát, meztelenül huppanok bele a fotelba. Nehézkesen szuszogok, de azért sikerül megnyugodnom kicsit. Vakarászom a pocakomat, vakarászom a barkómat. Gingerre pillantok. Valóban gyönyörű, ahogy ül ott a beszüremlő fényben fürdőzve. Love me tender, éneklem neki. Közben elaludhatott, nem reagál. Mindegy is. Csak pihenek és nézem őt. Más nem maradt nekem. Zeusz is ilyen magányos lehetett.

A következő napokban nem találom a helyemet. Ténfergek a házban, zenét hallgatok, néha bekapcsolom a tévét, néha megfogdosom Gingert. Olyan fílingem támad, mintha az Űrben lebegnék. Mintha valami vákuum keletkezett volna körülöttem, ami mindent beszippant, felemészt. Magamat is egyre üresebbnek és súlytalanabbnak érzem. Mind inkább az a gyanúm, hogy csak elképzeltem az életet. Szinte várom, hogy előlépjen egy ápoló, és visszakísérjen a szobámba. Hogy erélyesen figyelmeztessenek, ma még nem vettem be az antipszichotikumot. Hogy is lehetne épp ésszel elviselni a tartós istenné válást?

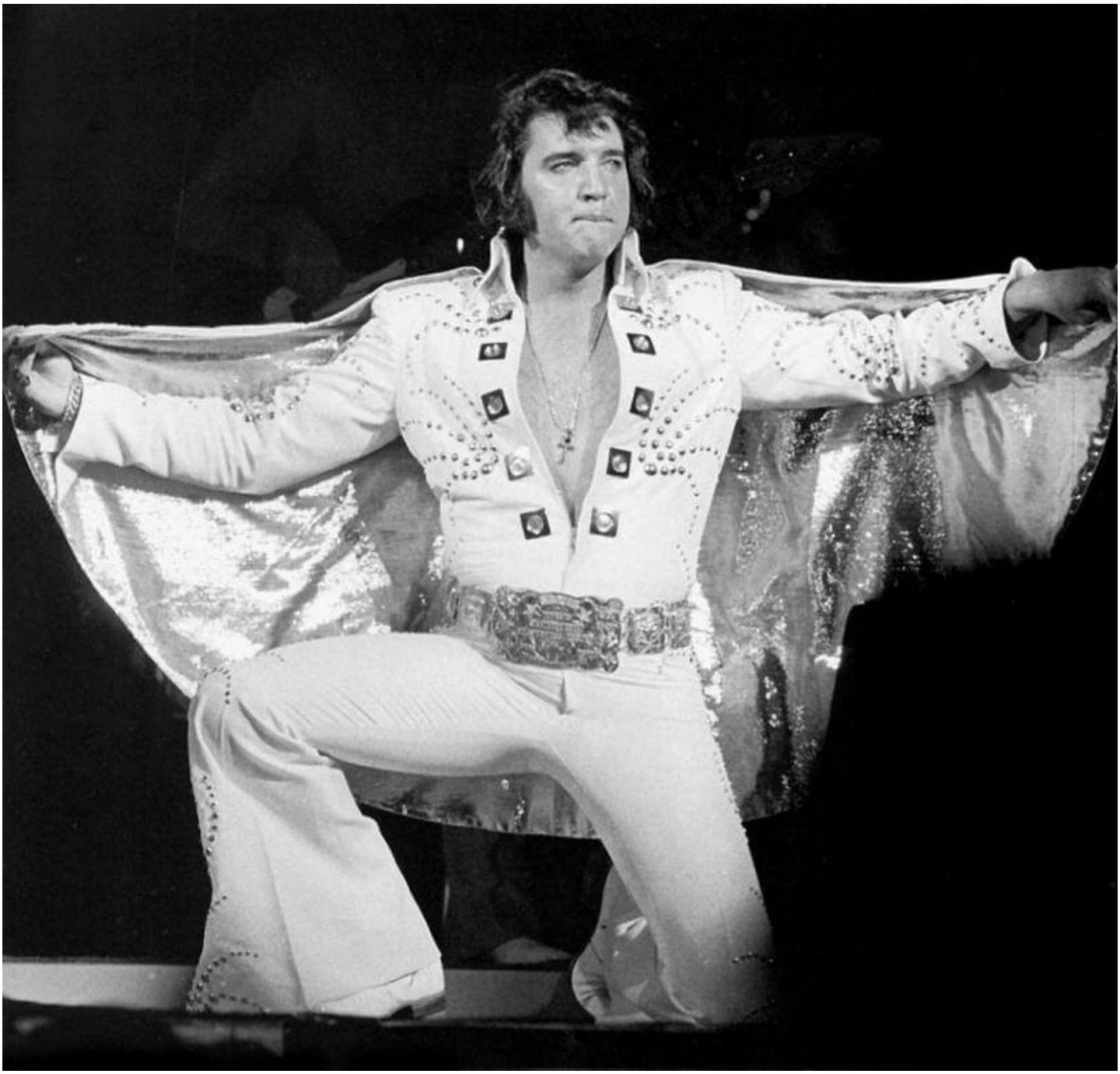

pinterest.com

Kérésemre a doki többször is kivizsgál. Szokásához híven motyog valamit, és gondterhelten ráncolja a homlokát, ám végül csak annyit tud kinyögni, hogy hát igen, igen, kicsit rakoncátlankodik a szívem, úgyhogy kerüljem a stresszt és a zsíros ételeket.

Gingerrel sétálunk egyet a környéken, szorítom a kezét, ahogy lépkedünk. Arról fantáziálok, hogy egyszerű átlagember vagyok. Mondjuk kamionos maradtam, minden más csak illúzió volt. Napokon át vezetek, suhanok az országúton, gondosan töltögetem a menetlevelek rubrikáit. Van néhány kedvenc pihenőhelyem, van néhány kedvenc kajáldám, ahol régi ismerősként köszöntenek. Van néhány estém, amikor karaokézok valamelyik bárban. Van néhány nőm, akinek vagy a melle szép, vagy a segge, vagy a szeme, vagy a hangja, vagy a köldöke. Lehet fiatal vagy idősebb is. Mindegy. Van néhány kedvenc útvonalam, ahol minden egyes útszéli fának külön nevet adok. Van néhány

kedvenc magaslatom, ahol leállítom a kamiont, és a szabad ég alatt alszom. Van néhány kedvenc cigimárkám, amit csak akkor szívok, ha ünnepelni szeretnék. Van néhány bálványom, akiért rajonghatok. Van némi tartozásom, de van néhány barátom, akik úgy adnak kölcsön, hogy sosem kérik vissza. Van néhány kedvenc folyóm és tavam, amibe nyáron belemártózom. Van néhány kedvenc filmem, amit többször is megnézek a moziban.

Istenem, gondolom, még a vágyott életem is olyan, mint egy sörreklám.

ki az?

Este van, az égen pirosan villog egy repülő. Talán UFO, csipogja Ginger. A körülöttem lévő űr sosem volt még ilyen mély. Mozogni sincs kedvem, órákig csak állok, mint a cövek. Ginger már rég lefeküdt aludni. Csengetnek. Összerezzenek a hangra. Nem szólok Gingernek, hadd aludjon. Odaslattyogok a kapunyitóhoz. Igen, tessék, szólok bele, ki az? Halk szöszmötölés, torokköszörülés után felel a lágy hang, a Királyhoz jöttem. Néhány pillanatig tanácstalanul lógatom a kagylót. Aztán megnyomom a gombot.

Ezúttal nem kínálom hellyel. Türelmesen ácsorog, megértő képet vág. Most, hogy jobban megnézem, kicsit olyan a ruhája, mint az ápolóknak, csak tök fekete. Nézek rá, aztán megkérdezem tőle, hogy akkor most elvisz, vagy nem? Próbál megnyerően mosolyogni. Elviszem, feleli csendesen. Beletörődve bólintok. Gingert továbbra sem akarom felkelteni. Fogok egy bőröndöt, összepakolok. A legóhajú alak előzékenyen nyitja ki előttem az ajtót, hogy ne kelljen letennem a bőröndöt. Kilépünk a sötétbe.

Csend van. Aztán tapsolnak. Nem tudom, itt mi a szokás, azért a biztonság kedvéért meghajolok.

felső kép | pinterest.com

Lipták Ildikó KONYAK

Jobban hasonlít önmagára, mint az elmúlt hetekben bármikor. Ezek a fiúk remek munkát végeztek.

Nem tudom, miből gondolom, hogy férfiak csinálták.

Mégis felfedezek egy aprócska hibát: a bajsza mellett maradt egy apró papírcafat. Keresem az okát, hogy kerülhetett oda, de elhessegetek minden megoldást. Vizsgálom a nyugodt arcot: talán smink is van rajta. Rajtam nincs. Úgyis lefolyna.

Érzem a bőre illatát, de majdnem biztos, hogy csak képzelem. A szemem minduntalan a papírra téved.

Úgy tűnik, senki más nem látja. Szólni kellene, hogy ez így nem jó, valaki hibázott, javítsák ki! Tétovázok, keresem a tekintetekben, hátha mégis észrevették, de senki nem törődik vele.

Viszketni kezd az ajkam, mintha az én bőrömön lenne valami oda nem illő. Afrikai gyerekekre gondolok, akiknek az arcán otthonosan sétálgatnak a legyek, de ők ügyet sem vetnek rá.

Felemelem a kezem, mintha el akarnék hessegetni valamit, de a bizsergés nem szűnik. A mellettem állók aggódva rám néznek, tán azt hiszik, rosszul vagyok, ezért legyezek.

Velem szemben áll a nővérem, ő is aggódva figyel. A szájam fölé mutatok, és a papírfecnire nézek. Odanéz, figyeli apa arcát, de a szemével jelzi, nem érti, mit akarok.

Megismétlem a mozdulatot. Most már többen is engem figyelnek. Tüsszentenem kell, érzem, hogy a papír miatt.

Nem bírom tovább: odalépek, leveszem. Hozzáérek az arcbőréhez. Soha életemben ilyen puha emberi bőrt nem tapintottam. Kis ideig ott tartom a kezem.

Mintha a gesztusom a rituálé része lenne, anyám úgy érti, most ő következik. Odalép, föléje hajol, megcsókolja a homlokát. Figyelem az arcát: vajon észrevette-e, milyen mennyeien puha a bőre. Nagyon fegyelmezett, semmit sem olvasok le róla.

egy üveg konyak

Anya a tekintetével egyik bátyámat is odainti. Ő a takaró alá helyez valami üveget. Ezt a szokást nem ismerem. Később mondják el, hogy hitvesi búcsúajándék: egy üveg konyak, ami miatt annyit veszekedtek régen. Úgy látszik, ez valóban férfimunka: anyám kérte, hogy valamelyik fiú intézze el. Eltűnődöm, vajon milyen szavakkal beszélték meg; látom magam előtt, ahogy a boltban elvégzi a rábízott feladatot.

Konyak? Konyak. Milyen márka? Mindegy. Számít a minőség? Hogyne számítana. Csomagolást kér? Igen. Kinek lesz? Halottnak.

A többiek is mind kicsit közelebb lépnek: tétova gesztusok, senki sem tudja, mit kell tenni. Rám néznek, hátha ezt is megoldom. Jó, legyen. Újból megérintem, de már nem az arcát, csak a takarót. Így tesz mindenki más is.

Beszögelik, földbe teszik. Végre sírok.

kép | Szőnyi István: Zebegényi temetés

Virágh Szabolcs ÖT

ligetmuhely.com/viragh-szabolcs-ot/

Nyitva a lichthof ablaka,
szellőzik a vasárnap délután,
az ünnepi ebéd zsírszaga,
– az olaj csak álom, hát még az oliva –,
desszerthez késő, kávéhoz korán.

Morzsákra szárad a napsütés
– legyeknek királyi lakoma –,
némán évődik villa és kés,
de köztük illendő, kisujjnyi rés:
a gyomor interregnuma.

A rágás és nyelés – monoton élvezet –
még a rádió háttérzajában,
de az emésztés már – i-betűn az ékezet –,
a mindig készséges tévéhez vezet,
öten öt külön szobában.

A vér testben és testek közt cirkulál
– a fej bámul és nehézkedik bután –,
öt csukott ajtó, öt lezárt határ,
de a gyomrokban mindenhol közöset talál:
húsleves, rántott hús – vasárnap délután.

kép | James White, flickr.com

Handi Péter FELÜLNÉZET

ligetmuhely.com/handi-peter-felulnezet/

A gép mint szabászolló
vágott az éjszaka szövetébe.
Lent a grafit csíkokon
bogárnyi autók gurultak,
lámpáik sugárgömbjeit tolva.

Először repültem fémtokba falazottan,
szárnyamat átvette a gép, amint
elszabadult a gravitáció béklyójából,
különös érzés volt, kalandnak mondanám, ha
a pilóta társává fogadna, megosztaná
velem az égbe emelkedés varázsszavait,
a bűvös abrakadabrát, mert
a magamfajta, kósza humánumokon cseperedett
halandó foga hogyan is fűlhetne a fizikához,

a számok mindent megmagyarázó oszlopaihoz,
hiszen emelkedni úgy is lehet, hogy
verssorokra lehel az ember, a meleg áramlat
felbűvöli a szót a papírról, lebegteti, mint
bensőmet ez a gép, a szféra, az a másik szféra
csak úgy megteremtődik,
– ezt gondoltam akkor.

kép | Nathaniel C., flickr.com

Varga Dániel TERMÉSE VESZTETT

ligetmuhely.com/varga-daniel-termese-vesztett/

Valamit a végére megtanultam,
valahogyan kezelni az illúziókat. Általánosságban
a legtöbb gyerek álmoktól fertőzötten
szendereg – ezért gyerek. Én így öregszem.

Nem vigasz, hogy egész családom
korábban járt a holdvilágon –
igaz, legtöbbjük nem tért vissza.
Most egyazon patak vizét issza.

Az idő lankadatlan szivárog: a sorban haladnak,
itt-ott halnak; én nem menekülök (persze nem is
üldöznek). Alapvetően mindegy, ki hol van.
A gépezet akadozik az egyre terjengő porban.

Elöl fények derengenek, de engem inkább
hátrahagytak, állítólag magnak;
maroknyi agyag a kőzettárban, némi rétegzett márga.
Hát így jártam.

Első pillantásra szellemi lény, legalábbis így mondták, hajdan –
a gép újra kattan. Kezdetben vala az Ige. A mutató
folyton ugrik, melegszik a televény, émelyegve lézeng
a tanácstalan egyén – honnan tudná, mit kellene tennie?

Jobb híján néz magába merőn. Nem lát semmit.
Így bámulom magam én is, javíthatatlan kreatúra; lélek?
A porladó őszi levél inkább a halált kívánja,
mint ezt a sok újfajta bölcsességet.

kép | pinterest.com

Varga Dániel BIRMINGHAM-BARNA

ligetmuhely.com/birmingham-barna/

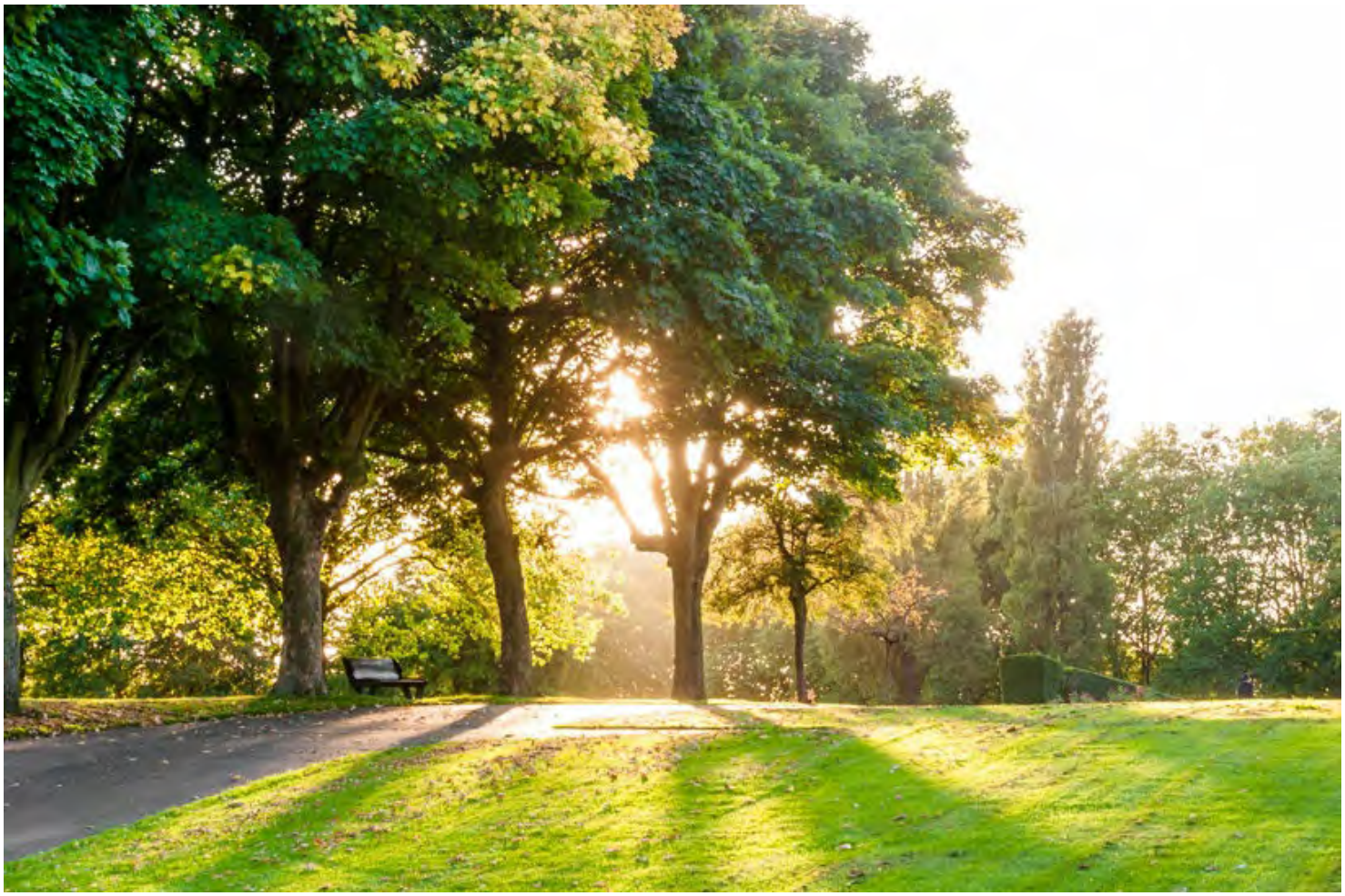

Ülök itt fönt északon, egy városi padon. Ázott.
A park füvén egymás mellett sirály és
galamb legelész; megáll az ész.
Zeng az ég. Isten építkezik fönt? Hiszen ő is
csak vándor, számkivetett.
A lakosok megszokhatták a
vízözönt, zavartalan zsinatol a sok életstratégia,
hivatalnok-, lakáj- és celeb-illúzió – járnak-kelnek,
papok és segélyesek.
A nagyja sérült, a maradék színleg ép.

Dülledt kristályrózsa-szemmel parkol a járdán
egy magányos markológép, mögötte daru áll,
rozsdalepte imádkozó-sáska –
őket is ide űzték hát.
Két éktelen fémlárva. A kerekek alatt recseg
a murva. Nem nagy szám – új hazám?

Ülök álom-Jeruzsálem e mohás-salétromos padján:
az eső pillanatra eláll, aztán rákezdi megint. Szemerkél, bár
egyre más. Gyönyörű.
Szikrázó vízerek nyílnak a járdán: fekete mind, hideg és
ékszerként csillog. Szépségnek persze erős.
Így haldoklik a nyár idefent, és így szökik be
az Aston park ritkás lombjai közé az ősz.

kép | Aston park, Birmingham, adobe.com

Ágoston Tamás A NEVEM TÖRTÉNETE

ligetmuhely.com/agoston-tamas-a-nevem-tortenete/

Áfra Jánosnak

Még az asztalon feküdt anyám,
mikor megkérdezte a nővér,
hogy hívják a kisfiút, majd
ráfirkantott a lábamra két szót.
Virágcsokorral érkező apám
másnap reggel a karjára fektetett,
tenyerét használva langyos,
fejem alá igazítható párnaként.

Megakadt a szeme a keresztnevemen.
Anyámra nézett, elmosolyodott,
leült az ágy végébe. Aztán
hasra fordított, gyöngéden
az ágyra nyomott, megnyálazta
ujjbegyét. És munkához látott,
mint egy mániákus ablaktörlő.

Addig dörzsölgette a bőrömet,
rá-rá fújva egy arcába lógó tincsre,
míg bömbölni kezdtem, eltűnő nevemet
siratva. Akkor ő is tollat ragadott,
kijavítva a hibát a keresztnevére.
Magdolna-arcú anyám nem tiltakozott,
látta apám hegyes fülét, gondosan
hátrafésült fekete haját, a hatalmas
pecsétgyűrűt az ujján, amely bárki
arcán vérző sebet hagyott volna.

Már iskolába jártam, mikor elmesélte,
milyen nevet választott nekem hét évvel
azelőtt. Mutatott egy könyvet is.
Feketébb volt, mint apám haja,
és bölcsebb, mint a pecsétgyűrűje.

Így tudtam meg, hogy a nevem
egy izgága, szakállas férfi volt,
egy másik szakállas férfi ikertestvére,
aki ennek halálakor annyira összetört,
hogy nem akarta látni a holttestet,

amikor pedig a holttest életre kelt,
nem akarta elhinni, hogy ez lehetséges,
hanem napokig magányosan kódorgott
a városban, motyogva és siránkozva,
mígnem a testvére megállította az utcán
sápadtan, tátongó sebbel az oldalán,
amelyet ő megérintett, megnyomott,
megérezve a nedvedző hús hidegségét.

És akkor megértette, hogy a mennyországban,
ha létezik, ilyen zombik élnek, miként
a földön is, csak az itteniek sírnak
és fájnak. Meg néha mosolyognak.
Míg az ottaniak csak néznek,
megnőtt, vibráló szemekkel,
mint a rajzfilmfigurák.

kép | Nagy Gábor: Elfelejtett portré, 2015.

Boda Magdolna anyám

ligetmuhely.com/boda-magdolna-anyam/

mindig is két élete volt
az egyik amitől félt
a másikról nem tudta hogy placebo

nem vet árnyékot
ahol az árnyékot várnád
ott csak fényesség

mindig át kell kísérni egyik
létből a másikba
mint vakot a zebrán

van emléke fájdalomról
apám hentes tenyere
még ég az arcán

most puha párnán ül
csontját összetartja a béke
szövedéke
kezén egyre több a májfolt
egyre közelebb látja a távolt

kép | Timothy K Hamilton, flickr.com

Kállay Kotász Zoltán EGÉSZEN MÁSNAK

ligetmuhely.com/kallay-kotasz-zoltan-egeszen-masnak/

képtelen voltam
visszafordulni az utcán
hiába ébredtem rá
hogy rossz irányba tartok
inkább egy jókora
vargabetű

rossz tulajdonságomat
évtizedek alatt
levetkőztem
másik rossz tulajdonsággá
nekem ne mondja senki
az ember nem változik

egészen másnak
érzékeltem régen
a lehetséges és lehetetlen
fénymarta
határmezsgyéjét
önmagamban

nem vonz
nem taszít
már csak ásít
egyre mélysötétebbeket ásít
fölé-föléhajlok
mintha biccentgetnék

hiába látom
hogy rossz irányba tartok
nem fordulok vissza
hiába látom
hiába lenne vargabetű
megyek tovább

kép | dodoardo, adobe.com

S. Nagy Katalin CLAUDE MONET ÖNARCKÉPEI

ligetmuhely.com/s-nagy-katalin-claude-monet-onarckepei/

Monet hosszú, munkás élete során 1350–1400 képet festett (egyes becslések szerint 1700-at) – ebből csak 3 önarckép (még egyről feltételezik, hogy saját portré, én több szempontból kérdésesnek vélem), legalábbis a hagyományos műfaji meghatározás szerint. Azokkal értek egyet, akik úgy vélik, a festő akkor is önarcképet alkot, ha más „témát” választ: például ha Monet a tengert, az általa teremtett giverny-i kertet, szénaboglyát vagy a rueni székesegyházat festi. Egyénisége, jelleme, eszközhasználata azonosítható a kortárs impresszionisták között is – kérdés persze, hogy a fogalmat ennyire kitágítva érdemes-e „önarckép”-ről beszélni.

eleven festészet

Kevés portrét készített – korán meghalt feleségéről, Camille-ről, aki modellje is volt, mielőtt házasságot kötöttek (pl. *Zöld ruhás hölgy*, 1866). Erről a képről írta Zola, hogy „energikus, eleven festészetről árulkodik… Ez aztán a vérmérséklet!… Aki ezt alkotta, több mint realista, az beleérző és erős interpretátor, aki képes volt megragadni minden részletet, s közben mégsem hat felületesnek”. Néhány festő barátja (*Sétáló pár. Bazille és Camille*, 1865) mellett fiát örökítette meg (*Jean Monet bölcsőjében*, 1867; *Jean Monet hintalovon*, 1872).

Pierre-August Renoir: Claude Monet olvas, wikiart.org

Őt többen is megfestették. Pierre-Auguste Renoir képein a fiatal Monet látható. Van, amelyiken tájban fest, másikon szobában: jobb kezében hosszú ecset, baljában a festékkel teli paletta. Vonzó, szakállas férfi az elmaradhatatlan sapkában. Inkább befelé figyel, mint környezetére. Az egyik bensőséges Renoir-festményen karosszékben ülve újságot olvas és pipázik, árad belőle a békés nyugalom és a biztonság. A róla készült képek pontosan olyannak mutatják, ahogy a kortársak írásban is emlékeztek rá: elegáns, öltözködésére sokat adó, kíváncsi, figyelmes, derűs, másokat elfogadó, nyugalmat árasztó és szeretetre méltó. Igaz ugyanakkor, hogy a hirtelen haragú Monet nemegyszer durván megsértett embereket, a barátait is. Festőtársai körében mégis rendkívül népszerű volt, irányzattól függetlenül tisztelték munkáját, kitartását, következetességét, segítőkészségét. Éduard Manet – akivel a névhasonlóság miatt gyakran összetévesztették – legismertebb Monet-t megörökítő képén a festő műteremként használt bárkájában ül, modelljével szemközt, de teljes odaadással a készülő műre figyelve. Manet remekül érzékelteti a belső összpontosítás képességét, s hogy ez jól megfért nyitottságával és barátságosságával. A testes, hosszú szakállú Monet szeretett enni, főzni és piacon válogatni, vásárolni. Nagy vendégfogadásokat rendezett – még az emberkerülő, magába zárkózott Cézanne is többször meglátogatta, sőt Monet képet is vásárolt tőle. (Cézanne az impresszionisták közül egyedül Monet műveit tartotta múzeumi értékűnek, szerinte helyük van a Louvre-ban). Társaságának szívesen mutogatta japán metszetgyűjteményét, de pazar műtermébe senkit sem hívott (munka közben nem lehetett zavarni). Manet egy 1874-ben festett képén a lehajló, kék inges Monet-t kerti munka közben mutatja, amint kedvenc virágait gondozza, közben fiatal felesége és az asszonyhoz bújó fia pihennek a gondosan nyírt vidám-zöld gyepen. Béke, szinte idilli állapot (a mű címe: *Monet az övéivel kertjükben*).

ízig-vérig impresszionista

A kor híres fotósai, Nadar és Étienne Carjat évtizedeken át fényképezték festőbarátaikat. Monet egyik kedvenc modelljük volt karakterisztikus szakálla, testes alkata, gondos öltözködése, jelentős méretű műterme és kedves foglalatosságai (főzés, vendéglátás, kertészkedés) miatt. Gyakran megörökítették az egyre inkább ihletőjévé lett, saját tervezésű giverny-i kertben is, tavirózsái, fái, virágai között. Valójában nem is az önarcképeiről, hanem fotókról tudjuk követni Monet öregedését, egyre markánsabbá váló arcának változásait. Monet egyszerre teremtett kézzel fogható dolgokat és azok képmásait. Ezért tudom őt elképzelni a Krisztus előtti 5. században a görög szofisták között, amint fel s alá járkálva egyszerre győzi meg hallgatóságát és önmagát a jelenségek közötti összefüggések oksági bizonyíthatóságáról. Holott ízig-vérig impresszionista festő, technikájában, színvilágában, a dolgok érzéki természetének megjelenítésével, a fény-árnyék modellálásban és így tovább — számomra mindezekkel együtt realista is, pontosabban a realitás festője, azaz a létező valóságé. Ezt a matériához kötött, valóságot teremtő embert örökítették meg a fotósok – no meg ő saját magát, önarcképein. Hétköznapiság és idea, profán és szakrális összetartozik az emberi gondolkodásban és a művészetben is (mint Monet katedrális sorozatában, és leginkább emelkedetten, absztraháltan a vízililiomok sorozatban).

Sapkás önarcképe (1886) élete fordulópontján készült. Az év tavaszán a Durand-Ruel szervezte impresszionista kiállításon New Yorkban 48 festménye szerepel nagy sikerrel. Ő közben Hollandiába kirándult és tulipánmezőket festett. Őt és barátait (Pissarro, Cézanne) is megzavarta Zola abban az évben megjelent regénye, amit impresszionizmus ellenességgel is lehetett vádolni.

Claude Monet: Sapkás önarckép, wikiart.org

Monet Pissarrónak szóló leveléből: „Olvasta Zola könyvét? Tartok tőle, hogy sok kárt okoz majd nekünk”. Ekkor ismeri meg Stéphane Mallarmét, akivel bensőséges kapcsolata alakul, verseiben rokonságot érez. Már felvállalja a tartósnak bizonyuló, különös kapcsolatot festőtársa sokgyermekes feleségével. S talán a legfontosabb döntése: elköltözik Párizsból. Igaz, időközben az impresszionista mozgalom kulcsalakja lett, mégis szüksége volt mindarra, amit Giverny, a maga tervezte kert nyújthatott. A fényhatások foglalkoztatták legintenzívebben – önarcképén is a kék halvány árnyalatait használja, és kiemeli a kék–rózsaszín kontrasztokat, akárcsak tájképein. Ezek a színsorok térnek vissza a néhány évvel későbbi nyárfák-képeken és a szénaboglya-sorozaton. Rosszul viselte, ha bármi, például a borús idő akadályozta tervezett munkáját. „Szörnyen levert vagyok – írta egy levelében –, már-már csüggedt, és olyan fáradt, szinte betegnek érzem magam…” Kedélyváltozásai nyomot hagytak vonásain, s ez önarcképén is megjelenik.

Giverny nincs közel Párizshoz, mégis rendszeresen és sokan látogatták. Nem csupán franciák, és nem csak festők.

A *Sapkás önarckép*en a tépelődő, életformaváltás előtti ember gondterhelt arca.Ráncos homlok, összehúzott szemöldök, elmélyült, szigorú tekintet. A fiatalság és öregedés átmeneti állapotát tükröző bőrfelület. Nagyon piros, azaz még erőtől duzzadó száját összeszorítja. A mellkép váll és fejtartása is aggodalmat sejtet, akárcsak a néző felé forduló arc. Könnyedén csak a szakállát festette meg és a laza, halványkék, megnyugtató hátteret, amelyen áttetszik a vizes fehér. Ezek a párás, lírai kékek képépítő elemek a Szajna-ág Giverny-nél festményeken. Kedvenc sapkája körül a nyári égbolt kék foltjai. Mégiscsak hiszi-reméli, hogy jól döntött, s az elkövetkező évtizedek őt igazolták: a megépített és berendezett ház, a második házasság, a ma is látogatható csodaszép kert – és a képsorozatok, amelyek Giverny-be költözésük után készültek.

jelen van

Szigorú, igényes – elsősorban önmagával. Az 1884-es *Önarckép műteremben* festése idején már egy esztendeje Giverny-ben lakik és intenzíven készül a Rodinnel közös kiállításra – ez öt esztendővel később meg is valósul, itt szerepelnek a *Szénaboglyák* és a *Roueni katedrális* sorozatok más-más fényviszonyok mellett készült darabjai. Az önarckép különlegessége, hogy befejezetlennek tűnik. Elmélyülten, kicsit előrehajolva figyeli az állványra tett (nem látható) képet, amely az önarckép nézője számára mégis *jelen van.* Mögötte, az ablakkeretben növények zöld foltja, messze nyúló kék víz, távolabb kéklő hegy – a kinti világ csaknem olyan intenzív, mint a műterembeli, s a kettő alig elválasztott. Kint is, bent is rezeg a levegő, a fények, ezek ellensúlyozzák az arcon feltűnő bánatot. Még a Monet-ról készült fotókon is ritkaságszámba megy, amit műtermében ülve nyíltan megmutat: borongós kedélyállapotát. A sapka, a cigaretta a megszokott, de összezárt szája nem olyan életteli, mint a *Sapkás önarckép*en. Vöröslő szakálla azonban energiáiról tanúskodik.

Fernand Léger 1919-ben látogatta meg az idős Monet-t, aki második felesége és fia halála után is rendíthetetlenül dolgozott, s ahogy Léger írja: „nagy, fehér szakálla és rózsás arca van, s apró, csillogó szeme jókedvűen, de talán kissé gyanakvóan szemléli a világot”. Ilyennek látja és festi magát utolsó önarcképén. Akkoriban már kevés portrét készít (egyet az unokájáról, egyet fogadott lányáról, aztán egy halászról) – minden figyelmét a hidak és főként vízililomai kötik le. Hatalmas, 1917-ben harmadszor újjáépített, megnagyobbított műtermében négy méter széles vásznakon jeleníti meg a végtelen változatosságot mutató tavirózsákat. Az 1919-es esztendő különösen nehéz Monet számára. Ifjúságának utolsó tanúja, hűséges barátja, Renoir is meghal – fiatalon Alfred Sisley-vel és Frédéric Bazille-jal négyesben is sokszor festettek együtt különböző helyszíneken (tengerpart, folyótorkolat, virágos mező, falusi utca, kert) a szabadban.

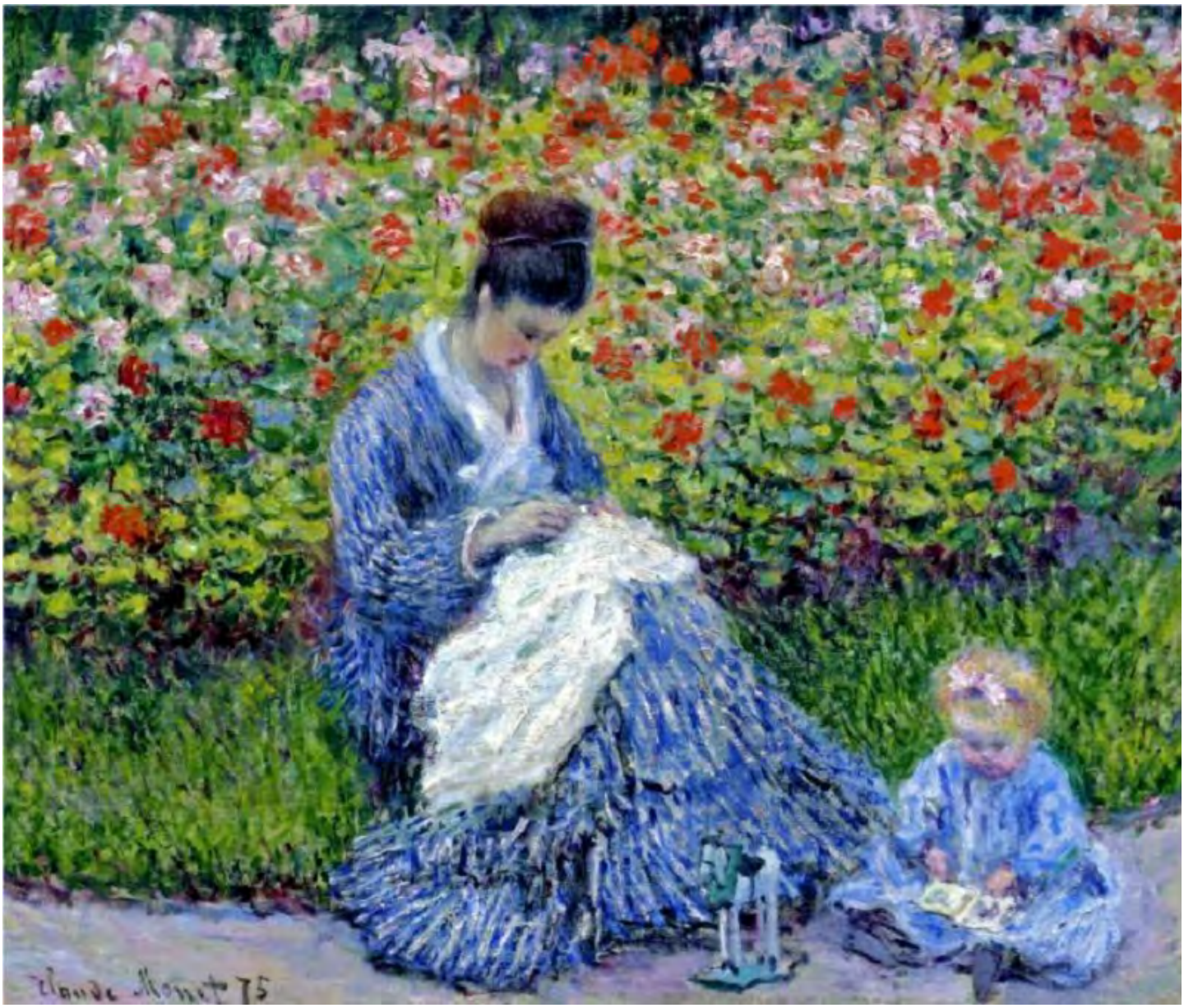

Claude Monet: Madame Monet gyermekével, wikiart.org

Az 1917-es *Önarckép* expresszív ecsetkezelése szokatlanul érzelemmel telített és önironikus. Monet fiatalon sem idealizálta magát, öregen különösen nem (ekkor már 77 éves): megmutatja saját nehéz természetét, indulatosságát. Itt nem lóg szájából cigaretta, nincs előtte paletta, állvány, semmi a szokott kellékekből, amelyek a róla készült fotókon is körülveszik. Ahogy a ’86-os önarckép színvilága rokon az akkoriban festett más témájú képekével, ez az öregkori a vízililiomosok hangulatához hasonul, és még inkább az 1891-es Szénaboglya sorozatához, kivált, amelyeket a lemenő nap fénytöréseiben örökített meg. Ehhez tompított vöröseket és barnákat használ, egyszerre érzékeltetve a jelenlét és a búcsúzás kettősségét. Csak rövid haja ősz, hosszú bozontos szakállában olyan sárgákat, okkereket, kevéske zöldet használ, mint a szénaboglya-képeken. Szakálla, mint a *Sárga íriszmező Giverny-nél* (1887) középső részén a virágmező. Mintha ezzel az öregkori önarcképpel is a földdel, kertjével, a vegetációval azonosulna. Fejét mintha agyagból mintázná. „A festmény főszereplője – írja egy helyütt – a „fény”, s valóban: az önarcképen is, mint a giverny-i kert ihlette műveken, kifinomult színeffektusokkal, tünékeny, lebegő festéknyomokkal dolgozik, amelyek mégis súlyosak. Roger Marx idézi Monet vallomásos szavait: „egyetlen érdemem, hogy alávetem magam az ösztönnek, ezek az újra felfedezett és nagyrészt intuitív és titkos erők teszik lehetővé, hogy azonosuljak a teremtéssel és egybeolvadjak vele… így jutottam el az absztrakció és a valósághoz kötődő imagináció végső pontjáig”.

Az előző két önarcképen nem érződik a humor, az öngúny, ami itt magával ragadó. Ezt látva érthetőbb, miért volt népszerű társasági ember, mi vonzotta hozzá a művészeket, idősebbeket és fiatalokat egyaránt.

közvetlenül hat a lélekre

Megható a kritikusi elragadtatás, hogy *A tavirózsák tava* és a *Tavirózsák* sorozat az „impresszionizmus Sixtus-kápolnája”, és igaza van Kandinszkijnak, hogy Monet kései festményeivel kezdődik a tárgy nélküli, absztrakt festészet, mert „a szín olyan erő, amely közvetlenül hat a lélekre. A szín a billentyűzet, a szemek a kalapácsok, a lélek a zongorahúrokkal. A művész a kéz, amely játszik. Megérinti az egyik vagy másik billentyűt, és megrezegteti a lelket”.

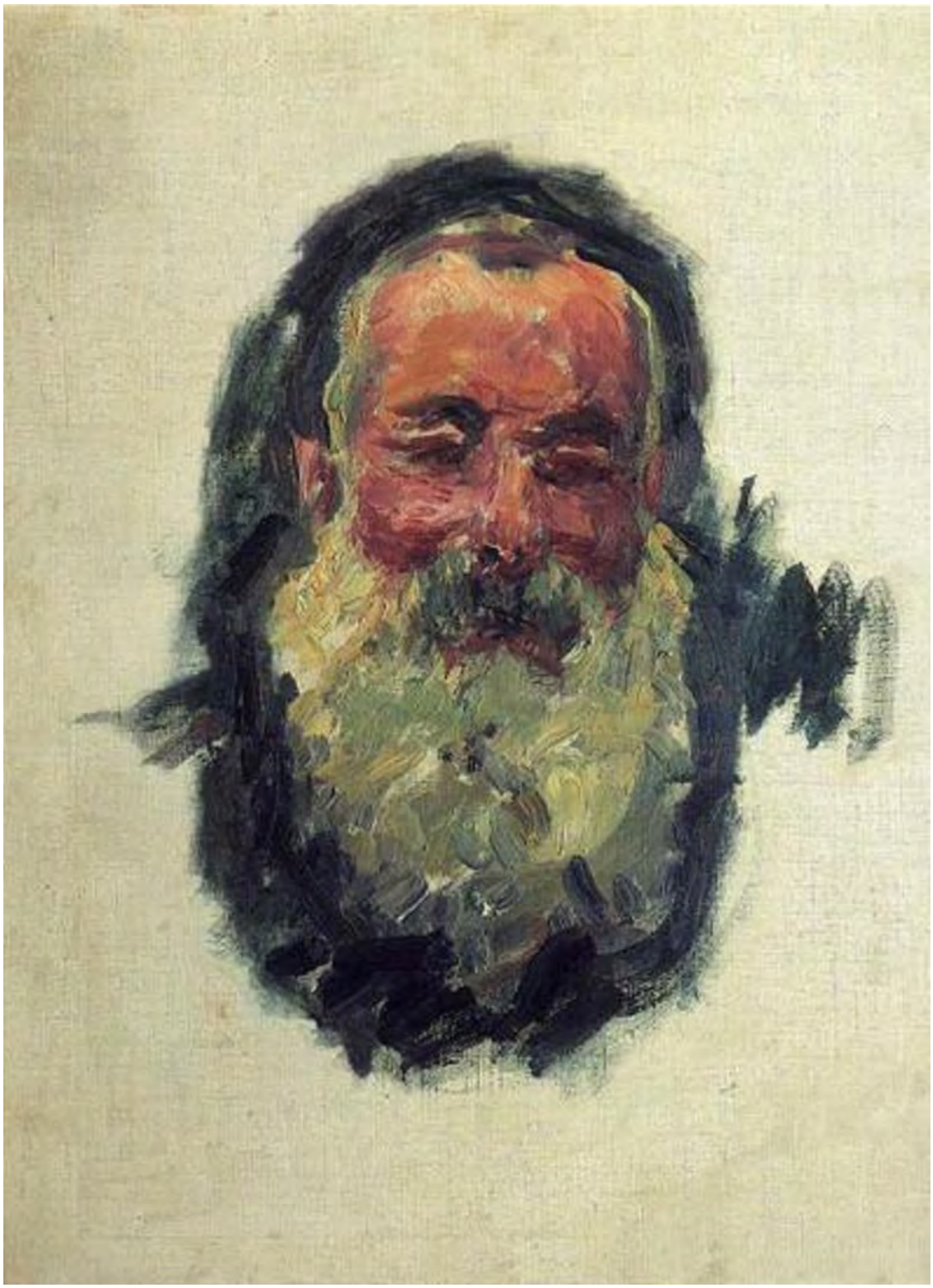

Pedig Monet nem lázadó alkat, nem forradalmár művész, mentalitása és életformája mindvégig őriz némi konzervativizmust – gyakran hangoztatta, hogy távol áll tőle az elmélet-gyártás; az impresszionisták legfontosabb alkotója nem törekedett semmiféle izmus létrehozására. Mindenesetre ott van Henri Fantin-Latour nagy visszhangot keltő *Hommage à Delacroix* című 1864-es festményén. A csoportképen Delacroix bekeretezett portréja előtt ülnek-állnak a kor meghatározó festői és műgyűjtői, és már akkor érzékelhető Monet kikezdhetetlen tekintélye.

Idősödve egyre kínzóbb lett szembetegsége – orvosi szakvélemény szerint ez összefüggött fény-kutatásaival –, szürkehályog műtétje után a domináns kék szín ellensúlyozására sárgászöld szemüvegben festett; végül talán egészen megvakult.

A Liget blogján 2014 szeptemberében megjelent Lisel Muller verse – Handi Péter fordításában –, a *Monet nem akarja az operációt*. Ebből idézek:

…A világ
fényözön, s a fény azzá válik, amire vetül,
víz lesz belőle, tavirózsák úsznak a vízen,
a víz fölött, a víz alatt,
lila, mályva és sárga,
fehér és égszínkék lámpákká olvad,
apró öklök adják tovább a napsugarat
oly szaporán, hogy csak a hosszú,
áramló szőrszálak képesek
elkapni ecsetem belsejében.
A fény iramát festeni!

felső kép | Claude Monet: Önarckép műteremben, wikiart.org

Kapitány Máté BETYÁR-MINDENÜTT

ligetmuhely.com/kapitany-mate-betyar-mindenutt/

Penderbajszú, alföldi Don Quijote elevenedik meg, oldalán örök társa, a puszták Sancho Panzája. Ez már nem Rózsa Sándor, ez Rózsasándor (és barátja, Panzasándor), fogalom, néplegenda, és mint ilyen, lehet bármi, megnyilvánulhat bármilyen képzet formájában. Olykor Stan és Pan, olykor Hacsek és Sajó, olykor Bud Spencer és Terence Hill árnya sejlik fel a pandúrszomorítók figurájában. De Rózsasándorban bujkál Mátyás király, Zorro és Robin Hood (ahogy a szerző írja, Robin Hódi) is. Sőt, időnként mintha Rejtő Jenő valamelyik ikonikus alakja köszönne vissza. (Nehéz lenne megmagyarázni, miért, de képzetáramlásomba, miközben Bene könyvét olvasom, még a Stirlitz-viccek és a Monty Python társulat filmjei is belekapaszkodnak.)

mindenki sándor

Persze a puszták földjén mindenki sándor. Ezekben a sándorokban pedig megvan minden, ami a magyar néplélek gyermeki ártatlanságában szép lehet: naiv kíváncsiság és rácsodálkozás (akár a vonatokra, akár a feketékre vagy a vámpírokra), életigenlés és duzzogó bosszankodás, rafinált ügyeskedés és nemes egyszerűség. Betyár, mindenütt. És, hisz magyarok, e sándorok májukat szaggatva isznak, isznak, isznak (sőt, olykor indiai kendergyantát szívnak).

Rózsasándor mesehős. Körülötte segítők és antagonisták. De azok is mesealakok, és mint ilyenek, tényleges fenyegetést nem jelentenek. Tudjuk, hogy Rózsasándor nem fog meghalni, vagy ha meg is hal, az sem végleges, velocipédjén az örökkévalóság felé teker. Pandúrsándor ez ellen semmit se tehet. Rózsasándor kalandjai ettől igazán felszabadítóak, mert mi történne, ha – Bene Zoltán utólagos engedélyével – Rózsasándort a szürke hétköznapokba löknénk?

Rózsasándor és a mindennapok

Szürkés, füstölgős, szemerkélős, dudavonyítós délután fékezett le a Blahán. Rózsasándor a négyeshatosra várt, gúnyáját fázósan összehúzta. Hej, de hiányzik most a délvidék melege, tűnődött. Tegnapi Rézmántól lopott karórájára pillantott. Panzasándor megint késik. Hol lehet? Több villamos is elment már. A leszállók izgatottan tekergőző sora újra és újra fellökte őt. Rózsasándor öklét rázva kiabált utánuk, de nem értették, mit mond, tájszólása túlontúl erősnek bizonyult a pesti fülnek. Panzasándor, az anyád úristenit, hol késel már, te mihaszna, hogy gebednél meg! Nemezelt táskájában berregni kezdett valami. Rózsasándor összevonta a szemöldökét. Ez az ideges szemöldökrángás gyakori tünet volt nála, amolyan tic. Táskájába nyúlt. Mobiltelefont húzott elő. Ismeretlen

szám villogott a kijelzőn. Rózsasándor ügyetlenkedve nyomkodta az érintőképernyőt, gépek és műszaki szerkezetek iránti rajongása ittléte óta jelentősen csökkent. Adjon Isten, szólt bele jó hangosan a telefonba. A mellette álló tizenéves lánykák jót mulattak rajta. Rózsasándor bosszúsan nézett rájuk, majd újra a telefonba szólt. Adjon Isten, hát nem hallja?! Panzasándor rekedtes hangja válaszolt. Fogadj Isten, koma. Rózsasándor orcáját vörösre csípte az indulat. Hát te meg hol a búbánatos kígyóverembe vagy, te semmirekellő?! Rosszabb vagy, mint a Veszelkakoma, pedig az a saját temetéséről is elkésne! Itt várok rád a hidegben, piszokban, dudaszóban a Blahán, te meg sehol! Bűntudatos csend felelt. Aztán újra szólt a Panzasándor hangja. Lecsuktak, koma. Rózsasándor ettől csak még dühödtebbé vált. Hát aztán?! Szökj meg gyorsan, azt siess, nem érek rá napestig! Nem úgy van az, válaszolta Panzasándor, rablással, súlyos testi sértéssel, hasis birtoklással vádolnak, innen nem lehet csak úgy kiszökni. Ráadásul azt mondták, alkoholfüggő vagyok. A szabadulásom után valószínűleg befekszem valamelyik addiktológiai osztályra. Remélem, koma, ott majd meglátogatsz néhanapján. Rózsasándor kinyomta a telefont és földhöz vágta a készüléket. A kamaszlányok kuncogva húzódtak odébb. Rózsasándor szemöldöke görcsösen rángatózott. Behunyta szemét.

Elborzasztó. Húzzuk ki onnét!

steampunk világ

Rózsasándor a puszták lovagja, a hatalom ellen lázadó, időnként szánnivaló ügyeskedéseitől emberi, ártatlanul magyar szellem, a mi leleményes igaztevőnk. Minél távolabbi vidékekre kalauzol minket, annál megkönnyebbültebben követhetjük nyomon bátor vagy éppen fondorlatos tetteit. Az olvasó fejében szinte hallhatóan szöszmötöl a gondolat, mi történne, ha Bene hősét újabb és újabb posztmodern helyzetekbe írná bele? Ha folytatná? Én például szívesen olvasnék tőle az alábbi főcímekkel induló pikareszkeket: Rózsasándor és a Holdutazás. Rózsasándor és a Kútmély népe. Rózsasándor és a szürkemarha tolvaj. Rózsasándor tükörbe néz. Rózsasándor és Rózsavilma. Sorolhatnám… Az egész történetfolyamban van valami egészen különleges, popkulturális és avítt keveredés. Elképzelem, ahogy Bene egy 19. századvégi kávézóban ül, patinás napilapnak ír éppen folytatólagos Rózsasándor novellákat, amiket izgatott susmorgások közepette vár a pesti sokaság, ugyanakkor nazgulok repülnek át az égen, és valami sohasem látott, steampunk világba illő gépezet dübörög a mélyben.

Ez a Rózsasándor mesehős, de azt kívánjuk, bárcsak a világunkban élne. Kérdeznénk, mit gondol az elnyomásról, az álszentségről, a paleolit finomkodásról, az ezernyi felekezetről, a monitoron csüngő emberlepkékről, a „megmondom az őszintét…” kezdetű hazugságokról, a csináld magad mozgalmakról, a fociról, az önismétlő tehetségkutatókról, a popularizálódni próbáló szépirodalomról, a videómegosztós véleménynélküli véleménynyilvánításokról, a neten terjeszkedő tengernyi kebelről, a politikai széthasadásról, és reménykednénk, hogy majd valamilyen furfangos úton rendet tesz itt. Rózsasándort persze kilökné a világ.

marja az irigység

Figurája épp annyira konkrét, hogy összetartsa a történeteket, és épp annyira abszurd, hogy bármilyen alakot ölthessen, és bármilyen helyzetet a saját képére formálhasson. Teljes természetességgel születő legendárium ez, valahogy olyan érzés, mintha ennek már régen meg kellett volna fogannia. Bene (és ne felejtsük el Török Eszter hathatós segítségét) olyan vonzó és – úgy tűnik végtelenül tágítható – világot teremtett, hogy az írással próbálkozót szinte marja az irigység: bárcsak ő is Rózsasándorozhatna kicsit. Mint mikor kölcsönkérjük a szomszéd srác áhított játékát, és mi találunk ki vele valamilyen történetet.

Rózsasándor azonban csak akkor Rózsasándor igazán, ha olyan mesélő rajzolja meg, mint Móricz Zsigmond vagy Bene Zoltán. Az elejétől a végéig húzza magával az olvasót, háztetőkön, tisztásokon, várak börtönén át, hogy legvégül (Rózsasándor és az örökkévalóság), ha képletesen is, de halhatatlanná váljon. Ezt a könyvet sokan fogják szeretni. A folytatásra egyelőre még várnunk kell. De talán egyszer visszatér a bennünk füttyögő betyár.

Bene Zoltán | AZ ÉRDEMES, NEMES RÓZSASÁNDOR KALANDJAI

illusztrációk | **Török Eszter**

Jámborné Balog Tünde BENEZOLI A TOLLÁT FORGATJA

ligetmuhely.com/jamborne-balog-tunde-benezoli-a-tollat-forgatja/

Benezoli körülnézett ebben az eszement világban, megcsóválta a fejét, összevonta a szemöldökét, és fittyet hányva a köldöknéző, önmegvalósító kordivatra, kiszáradt kalamárisát megtöltötte a saját titkos receptje szerint készült téntával – sejtésem szerint kisüsti pálinkát biztosan löttyintett bele, és az édesnemes szögedi paprika mellé csípőset is kevert hozzá –, nekiveselkedett, és pennáját sűrűn mártogatva egykettőre megírta az utóbbi idők legmulatságosabb könyvét egy régóta lerágott csontnak számító témáról, melynek feldolgozásai a vásári ponyváktól a Móricz-regénye(ke)n át az álnéven író Csöndes Hubertusz vadnyugati paródiájáig terjednek, a magyar nótákat és a Szinetár-Oszter–féle filmsorozatot nem is említve, ám Bene Zoltánnak sikerült valami teljesen új, friss ízt adni az elcsépelt betyárkalandoknak, miközben megőrizte a történet óidőkbeli zamatát is, és érdemes, nemes Rózsasándorát nemcsak a Kukorica Jancsik, Háry Jánosok, Kakukk Marcik közé emelte föl, hanem egy füst alatt világirodalmi kontextusba helyezését is végrehajtotta a megfelelő párhuzamok felvillantásával.

furmányos lelemény

A téntán kívül számos nyelvi trükköt használt, amikkel – mondhatni – orránál fogva vezeti a századok és kontinensek, valamint a műfajok – mesék, mondák, lovagregények, népi trufák – és huszonegyedik századi aktualitások, mély bölcsességek, tudálékos közhelyek – között a jámbor olvasót, aki csak kapkodja a fejét, mert mire ráismer az egyikre, már szembe lovagol vele a másik, mint például furmányos leleménye a nevekkel, mert ahogy a régi öregek emlegették Ferencjóskát, úgy köznevesíti szereplőit a vezeték és keresztnevek egybeírásával, de a legendák magasába is emeli az egyetlen szóköz hiányával Rózsasándort, Panzasándort, Pandúrsándort (a *sándorságok* mibenlétének, jelképiségének kibogozása is megérne egy misét!), és a népnyelvi megszólítás közvetlenségével Veszelkakomát vagy a Tombáczgyerököt, akár a megvénült negyvennyolcas honvédek Kossuthapánkat.

Nem nehéz kitalálni, hogy Panzasándor – kinek álmaiban gyakorta megjelenik a búsképű lovag – Sancho Panza alteregója, és Rózsasándor is megvívja szélmalomharcát a puliként acsargó délibábokkal (micsoda metafora!), de ezen kívül még számos párhuzam szolgál irodalmi ínyencségül a vájtabb fülű olvasónak. A mulatságos és állandóan ismétlődő eposzi elemek, az epitheton ornansok – a *kedvelt uraságom* vagy *népünknek nyúzója* – soha nem maradnak el, lüktetést visznek a történetekbe, akárcsak a vendégszövegek, mint a *tüzesen sütött le* reájuk *a nyári nap sugára*; vagy a *petrencés rúd*, az *egy, csak egy legény…,* és fel-feltűnnek népmesei motívumok: a háromszori próbálkozás, a jellegzetes szófordulatok, az Üveghegy és az Óperenciás tenger, a tájszók és régies szavak pedig úgy tarkítják a látszólag hétköznapi, de nagyon is míves folyóbeszédet, mint zöld gyepet a pitypangok és százszorszépek; természetesen simulnak bele a szövegbe a *kendtek, kegyelmetek, kenyeres pajtások, árgus*

szemek, besték, spionok, az áristom, a fertályóra, az ágyasház, a früstükölés és a karcer, sőt az ángliusok meg Ámerika is, és csak elvétve akad egy-egy példa az ö-ző nyelvjárásra, mert mondanom sem kell, hogy ennek a Benegyeröknek a legnagyobb csalafintasága az, hogy szerencsésen kikerüli a legveszélyesebb csapdát, amibe elődei többé-kevésbé belesétáltak, a *szögedi* nyelvjárást; ö-zés legfeljebb a *Tombáczgyerök és Vadembörfogadó* nevében fordul elő.

délalföldi népi humor

És hogy még sincs hiányérzetünk – tulajdonképpen fel se tűnik –, alighanem annak köszönhető, hogy a népi gondolkozásmód, a parasztmesék nyelvi szerkezete, logikája, a délalföldi népi humor sajátosságai tájszólás nélkül is anyanyelvi szinten adnak színt és szilárd alapot a betyárpikareszknek nevezett történetfüzérnek.

De hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem, bizonyítékul inkább magát az írót, azaz magukat az érdemes betyárokat idézem:

A Tombáczgyerök félszemű? – kereste a csomót a kákán Veszelkakoma.
– Az – mondta nyomatékkal Rózsasándor.
– Mióta?
– Mióta kiütöttem neki véletlenül – dörmögte.

A groteszk képeken és ötleteken, az enyhe iróniába forduló humoron azonban átsüt az író szeretete; egy húron pendül, hogy ne mondjam, együtt szalonnázik hőseivel – nem hiába a másik *hírös város,* Kecskemét szülötte – azonosulása írása szereplőivel épp úgy megvan, mint nagy elődeinél a *János vitéz*ben és *Háry János*ban, Steinbecknél a *Kedves csirkefogók*ban, vagy akár Kuroszava *Hét szamurájá*ban, akikkel az érdemes délalföldi betyárok immár együtt múlatják a végtelen időt az örökkévalóság pantheonjában. (Mert a kultúrák bárhol békén megférnek egymással, csak az emberek nem, mivel *mindenki okkal született oda, ahová,* ahogy az *elmés, nemes paraszturaság,* Rózsasándor mondja.)

Bene Zoltán | AZ ÉRDEMES, NEMES RÓZSASÁNDOR KALANDJAI

illusztrációk | **Török Eszter**